

Handläggare
Jessica Jerrås
Telefon: 08-50809888

Till
Kungsholmens stadsdelsnämnd
2024-10-24

Strategi för Stockholms utomhusbelysning. Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle.

Svar på remiss från kommunstyrelsen, KS 2024/769

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Miljöförvaltningen har i samarbete med trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning och Norra innerstadens stadsdelsförvaltning tagit fram Strategi för Stockholms utomhusbelysning. Syftet med strategin är att möjliggöra för ett stadsövergripande arbetssätt gällande belysning i förhållande till fem fokusområden: ljusföroreningar, biologisk mångfald, energi- och resurseffektivisering, gestaltning och anpassning till stadsbild samt trygghet och säkerhet.

Förvaltningen välkomnar strategin och anser de fem fokusområdena är mycket relevanta. Förvaltningen ser att belysning är en viktig del i att utveckla och värna parker som främjar biologisk mångfald samt upplevs trygga och är säkra. Förvaltningen ansvarar för enstaka belysningsanläggningar vid spontanidrottsytor och vissa lekplatser. Majoriteten av belysningen ägs och förvaltas av trafikkontoret, även i parker och grönområden. Trafikkontoret har således en större kompetens gällande belysning och förvaltningen ser därför gärna en samverkan med trafikkontoret för att ta fram verksamhetsspecifika planer för att arbeta utifrån strategin. I stort framhåller även förvaltningen att det finns anledning att se över ansvarsfördelningen i staden gällande belysning och lyfter att det finns fördelar med att låta ansvaret för all belysning på allmän platsmark tillfalla en förvaltning. Förvaltningen ser att det skulle kunna leda till en ökad och sammanhållen efterlevnad av strategin. Vidare efterfrågan förvaltningen stöd från miljöförvaltningen när det kommer till att bedöma behovet av att ha med kompetens i form av ekolog i olika typer av projekt, samt i att tolka stadens redan tillgängliga geodata om naturvärden.

Bakgrund

I 2023 års budget fick miljö- och hälsoskyddsnamnden i uppdrag från kommunfullmäktige att i samarbete med trafiknämnden, kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna ta fram en strategi för stadens utomhusbelysning. Kommunstyrelsen har nu remitterat strategin till bland annat Kungsholmens stadsdelsnämnd. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 29 oktober 2024.

Ärendet

Miljö- och hälsoskyddsnamnden fick i 2023 års budget i uppdrag av kommunfullmäktige att ta fram en strategi för Stockholms utomhusbelysning i samarbete med trafiknämnden, kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna. Syftet med strategin är att möjliggöra för ett stadsövergripande arbetssätt gällande belysning i förhållande till fem fokusområden:

- Ljusföroreningar
- Biologisk mångfald
- Energi- och resurseffektivisering
- Gestaltning och anpassning till stadsbild
- Trygghet och säkerhet

För att belysningen ska bidra till de fem fokusområdena kan olika intressekonflikter uppstå. Strategin ska vara ett stöd i arbetet med att identifiera den mest hållbara och lämpliga lösningen i samband med ett nytt eller förändrat belysningsbehov. Strategin ska hjälpa till att säkerställa rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle. En grundförutsättning för att möta strategins syfte är att staden ska ta tillvara på den tvärvetenskapliga kunskap som finns inom fokusområdena och utreda hur olika åtgärder kan samverka för att skapa synergieffekter. När belysningen anpassas för minskade ljusföroreningar kan exempelvis synergieffekter uppstå för biologisk mångfald och för energi- och resurseffektivisering. Samtidigt kan det uppstå en intressekonflikt vad gäller trygghet och säkerhet samt gestaltning och stadsbild. Utgångspunkten i strategin är att belysningsåtgärder ska anpassas till respektive plats behov och förutsättningar.

Strategin berör den utomhusbelysning som hanteras av stadens förvaltningar och bolag och ska tillämpas i samband med alla typer av processer, planer och projekt som berör utomhusbelysning. Strategin har tagits fram i förhållande till följande styrdokument och riktlinjer i Stockholms stad:

- Vision 2040
- Översiktsplan
- Miljöprogram
- Trygghetsprogram

- Handlingsplan för biologisk mångfald
- Klimathandlingsplan
- Stockholms byggnadsordning
- Vägledande riktlinjer för belysning i Stockholms stad

Ljusföroreningar

I strategin framhålls att staden aktivt ska arbeta för att minska ljusföroreningar. Med ljusföroreningar menas ljus som lyser mot natthimlen, ändrar naturliga mönster av ljus och mörker i ekosystemen eller på olika sätt upplevs störande för människor, djur och växter. Ljusföroreningarna kan minskas genom att bland annat anpassa och optimera funktionsljuset samt reglera ljus som inte bidrar till nödvändiga funktioner i staden.

Biologisk mångfald

Ett av målen med strategin är att Stockholms stad ska arbeta för att minska negativ påverkan från belysning i områden värdefulla för biologisk mångfald. Belysning ska undvikas i områden med höga naturvärden. I övriga grönområden där det finns behov av att stärka förutsättningar för biologisk mångfald ska belysningen utvecklas för att minska negativ påverkan. Behovet av att anpassa belysning för att främja biologisk mångfald beror bland annat på att de flesta däggdjur, groddjur och många insekter är beroende av mörker eller svagt ljus för att överleva. Konstant och kraftig belysning under dygnets mörka timmar är den typ av belysning som medför störst negativ påverkan på biologisk mångfald.

Energi- och resurseffektivisering

Staden ska enligt strategin använda energieffektiva ljuskällor (t.ex. LED), endast belysa där det behövs och i den omfattning som behövs vid tidpunkten. Produkter och material ska väljas utifrån platsens förutsättningar och behov. Anläggningar ska byggas utifrån ett livscykelperspektiv för att bli resurseffektiva.

Gestaltning och anpassning till stadsbild

Stockholms stad ska aktivt arbeta med utomhusbelysning i gestaltning av bebyggelse och med anpassning till stadsbild och kulturmiljö. Belysningen ska bidra till identitet, karaktär och ökade upplevelsevärden. Enskilda platser sätts i ett större geografiskt sammanhang för att skapa en mer enhetlig belysning med balans mellan stadens alla skalor.

Trygghet och säkerhet

Stockholms stad ska aktivt arbeta för att tillämpa belysningslösningar som bidrar till ökad trygghet och säkerhet.

Åtgärder

Utöver de föreslagna strategiska målen och inriktningarna utifrån respektive fokusområde listas i strategin exempel på smarta belysningsåtgärder för att minska intressekonflikter. Det handlar om närvarostyrd belysning, om att undvika belysning i områden med särskilt höga naturvärden, nedåtriktad fasadbelysning istället för uppåtriktad, samt gatubelysning som dimmas ned under lågtrafik.

Uppföljning

Uppföljning av hur utveckling av stadens belysningslösningar påverkar strategins fokusområden görs inom ramen för stadens miljöprogram, handlingsplaner och åtgärdsprogram samt inom förvaltningar och bolags ordinarie verksamhet. I strategin föreslås att de särskilt berörda förvaltningar och bolag som listas i strategidokumentet ska ta fram en plan för hur de beskrivna fokusområdena kan förankras och genomföras inom respektive verksamhet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen för stadsutveckling. Stadsdelsnämndens pensionärsråd och rådet för funktionshinderfrågor har beretts möjlighet att lämna sina synpunkter i ärendet, eventuella synpunkter återfinns i protokoll från respektive råd.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen välkomnar strategin för Stockholms utomhusbelysning och anser det värdefullt med en strategi som lyfter belysning i förhållanden till det fem fokusområdena. Att anpassa och utveckla belysningen är en viktig faktor för att utveckla och bibehålla parker som är tillgängliga, främjar biologisk mångfald samt upplevs trygga och är säkra.

För att strategin ska få genomslag föreslås i strategin att berörda förvaltningar och bolag ska ta fram egna planer för hur de beskrivna fokusområdena och åtgärdsförslagen kan förankras och genomföras inom den egna verksamheten. Förvaltningen är positiv till detta utifrån perspektivet att det anses nödvändigt för att på verksamhetsnivå förankra de riktningar som strategin föreslår. Dock ser förvaltningen ett behov av samverkan med andra kompetenser inom staden för att ta fram en sådan plan. Förvaltningen äger och förvaltar en förhållandevis mycket liten del av stadsdelsnämndsområdets totala utomhusbelysning, där trafikkontoret äger och förvaltar den största delen, även belysning på parkmark. Utomhusbelysning är således en mycket liten del av förvaltningens verksamhet, då förvaltningen enbart har viss belysningsarmatur vid spontanidrottsytor och vissa lekplatser. Med

bakgrund i detta efterfrågar förvaltningen samverkan med trafikkontoret i arbetet med att ta fram verksamhets-specifika planer utifrån belysningsstrategin.

I det gemensamma tjänsteutlåtandet går att läsa att det finns otydligheter kring ansvarsfördelningen mellan stadsdelsnämnderna och trafiknämnden gällande belysning i parker och grönområden. Förvaltningen delar denna uppfattning och ser att det finns poäng med att låta en förvaltning ha det samlade ansvaret för all utomhusbelysning på allmän plats. För att säkra efterlevnaden av denna stadsövergripande strategi är ansvarsfördelningen än mer aktuell att se över enligt förvaltningen. Om ansvaret för all belysning på allmän plats skulle samlas under en förvaltning kvarstår dock behov av förvaltningsöverskridande samverkan när det gäller val och placering av belysning i parker och grönområden. Förvaltningen upplever dock detta som fullt möjligt och har redan i dagsläget återkommande samverkansmöten med belysningsansvariga på trafikkontoret.

Förvaltningen är positiv till åtgärden i strategin som behandlar belysning i förhållande till biologisk mångfald. Här ser förvaltningen ett behov av samverkan mellan miljöförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna och trafikkontoret för att göra bedömningen om vilka områden som detta i praktiken avser. I strategin beskrivs att stadens geodata har information om olika arter och naturvärden, och att detta kan användas som verktyg för bedömningar i tidiga skeden av projekt. Förvaltningen är positiv till den mängd information som finns samlad i stadens gemensamma geodata, och bedömer den som användningsbar. Förvaltningen ser dock ändå ett behov av att kunna ta stöd av miljöförvaltningen för att tolka geodatan i specifika projekt. Det beskrivs också att behovet av konsultation av ekolog behöver bedömas från fall till fall. Förvaltningen hade gärna sett ett förtydligande i strategin om hur, av vem och i vilket skede det kan vara viktigt att ta med en ekolog i olika former av projekt i staden. Detta gäller även vägledning i att välja belysningslösning om det bedöms ofrånkomligt av tillgänglighetsskäl att införa belysning i områden med höga naturvärden.

Ann-Christine Hansson
Stadsdelsdirektör
Kungsholmens
stadsdelsförvaltning

Karin Ekrin
Avdelningschef
Kungsholmens
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Strategi för Stockholms utomhusbelysning – Rätt belysning, på rätt plats, vid rätt tillfälle.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Ann-Christine Hansson, Stadsdelsdirektör	2024-10-09
Karin Ekrin, Avdelningschef	2024-10-08